

Maistrovi borci v Zgornji Savinjski dolini

Dogajanje v zvezi s Celjsko legijo na Ljubnem je natančno popisal zelo ugleden udeleženec bojev za Koroško, nekdanji gornjegrajski odvetnik dr. Ervin Mejak. Njemu se lahko zahvalimo za nekatere izčrpne podrobnosti o dogajanjih leta 1919 v okolici Ljubnega.

Takole je zapisal:

"V Celju se je rodila zamisel, da bi iz kroga dijakov in študentov ustanovili enoto borcev za obrambo severne meje. Oblikovala se je enota bivših vojakov in je odrinila opremljena s potrebnim takoj v ogrožene kraje ter preprečila do prihoda regularne jugoslovanske vojske nadaljnje prodiranje avstrijskih čet v našo deželo. Prostovoljci iz Celja in raznih bližnjih in oddaljenih krajev celjske okolice so se prijavljali 8. maja. Velika večina jih je pozneje, ko je videla, da stvar postaja resna, svojo prijavo preklicala. Vztrajali smo le srednješolci in študenti ter nekaj častnih izjem.

Dne 9. maja je bila uradno ustanovljena prostovoljna četa, ki je dobila in nosila ime "Celjska legija". Legija je štela od začetka nekaj nad 50 mož, od tega 26 bivših frontnih vojakov, med ostalimi pa so bili bivši vojaki iz zaledja, nekaj je bilo tudi vojaških novincev.

Določeno je bilo, da prvih 26 mož odide 11. maja na tedaj najbolj ogroženo točko, na Ljubno. Poveljeval je podporočnik Maks Detiček iz znane celjske rodbine Detičkovih. Dobili smo vojno opremo, municijo, orožje, in hrano za prve tri dni in tako smo se odpeljali tega dne z vlakom v Šmartno ob Paki, kjer smo dobili vozove za prevoz. Marsikaterega Celjana, ki bi tudi moral z nami, smo pogrešali v svojih vrstah. Pripomnim, da smo že dobili na glavo šajkače (vojaške čepice). Dne 14. maja je prišlo za nami na Ljubno še 9 mož, tako da je legija štela skupaj 35 legionarjev - prostovoljcev, h katerim je bilo 13. maja z dovoljenjem komandanta celjskega pešpolka dodeljenih še 54 bivših vojakov, doma iz Zgornje Savinjske doline, ki so dobro poznali ves teren ob meji in ki so bili takrat ravno vpoklicani na šest tedenske orožne vaje k temu pešpolku. Dokončno je torej legija štela skupaj 89 mož, h katerim so bili prišteti še 3 civilni vozniki. Legionarji - prostovoljci so bili, kakor že rečeno, večinoma dijaki in študentje iz Celja in celjske okolice, od katerih je živih samo še 6. Legionarji iz Zgornje Savinjske doline (Luče, Ljubno, Solčava in Rečica) pa so bili:

Podoficirji in kaplarji: Bračun Josip, Ermenc Josip, Mlačnik Franc, Papež Franjo, Volovšek Ivan, Robnik Jaka (znani oskrbnik PD na Okrešlju), Lipovd Franc, Ermenc Franc in Rosc Ignac; redovi: Budna Jakob, Sem Martin, Remško Pavel, Kranjc Franc, Glojek Viljem, Krolnik Jakob, Koder Ivan, Kopušar Josip, Sem Jožef, Ermenc Leopold, Trbovšek Konstantin, Ročnik Felicijan, Lipovd Ivan, Orešnik Martin, Orešnik Franc, Orešnik Janez, Hribernik Ivan, Bevc Franc, Podlesnik Jožef, Podlesnik Ivan, Oprčan Ignac, Juvan Martin p.d. Janezov, Globočnik Josip, Juvan Albin, Budna Josip, Juvan Martin p.d. Babčev, Operčan Franc, Kranjc Ivan, Breznic Albin, Žagar Anton, Metulj Janez, Voler Franc, Arnič Franc, Lojen Ignac, Osar Ivan, Rakun Franc ml., Rakun Franc s.t., Prisljan Ivan, Lužnik Franc, Deleja Ferdinand, Bitenc Alojzij, Vodlan Josip, Trbovšek Josip, Prodnik Ivan, Tesovnik Franjo, Plesec Martin, Juvan Nikolaj in Juvan Jožef.

Okrog 17. ure smo dospeli na Ljubno in se tu nastanili v veliki sobi gostilne Benda, kamor je občina hitro dostavila slamo za ležišča, pred hišo pa je bila urejena kuhinja. Še zvečer je bila vzpostavljena telefonska zveza z obmejnimi poveljstvom za vzhodno Koroško (koroški odred) s sedežem v Šoštanju. Temu poveljstvu je bila naša legija v taktičnem pogledu neposredno podrejena. Dnevno hrano so naši vozniki pripeljali iz Ljubnega, za časa naše ofenzive pa smo prejeli hrano iz provizornih skladišč v raznih krajih Koroške.

Drugi dan 12. maja je legija dobila od poveljstva iz Šoštanja točna navodila, iz katerih je bilo sklepati, da ima naš oddelek, imenovan odsek Ljubno, začasno nalogo varovati koroško -

štajersko mejo, zadržati in braniti vsako prodiranje sovražnika v prostoru med Staknečkim vrhom (13 km severno-zapadno od Šoštanja) do Slemenca (1320 m) nad Solčavo in v to svrho držati tudi zvezo na desnem krilu z ljubljanskim pešpolkom na Belanskem vrhu, na levem krilu pa s skupino podpolkovnika Naumoviča na Pavličevem sedlu. Kdor pozna omenjeni teren, bo moral pritrditi, da je bila naša naloga obsežna in prav tako težka, to še zlasti z ozirom na našo maloštevilno četo.

Takoj 12. maja opoldne je odšla močna četa legionarjev iz Ljubnega in se pozneje razdelila v več manjših patrol, da razišče teren in skuša poizvedovati pri kmetih za sovražnikov položaj. Zvedeli smo pri prestrašenih kmetih, da so prišle avstrijske čete v zadnjih dneh ponovno čez mejo, večinoma preko Krakarice. Izvedeli smo, da kmetom nasilno jemljejo živež, obleko in živino in to odpeljejo v Črno, kjer je zbranih 200 mož, ki pripravljajo pohod mimo Tratnika na Ljubno in niti ne slutijo, da se tod nahajajo kakšne jugoslovanske čete. Ena naših patrol je proti večeru tega dne, četrte ure od meje pod Hlipovcem, ob poti iz Ljubnega na Črno, trčila na okrog 10 mož močno sovražno patrolo, ki pa je takoj izginila, čim je zagledala naše šajkače. Ponovno smo v teh dneh ob naših pohodih ob meji trčili ob sovražne patrole, ki pa se niso postavile v bran, temveč so na naš ogenj iz pušk vsakokrat zbežale preko meje.

V svrhu lažje izpolnitve dane naloge in da zaščitimo naše kmete ob meji pred avstrijskimi roparskimi tolpmami, da raziščemo tudi teren na koroški strani ter končno, da ugotovimo sovražne postojanke, je odredilo naše poveljstvo 18. maja, da postavi legija stalne straže po 16 mož na štirih točkah v bližini prelazov na meji. Določili so poveljnike tem stražam. Te straže so oštevilčili od desnega na levo krilo s številkami od 1 do 4. Še isti dan so bile postavljene. Straži s številko 3 jugovzhodno od Grebena sem poveljeval podpisani. Nastanili smo se pri kmetih v bližini označenih postojank. Moja je bila nastanjena pri kmetu Prepadniku. Straži je bil dodeljen kot mitraljezec. Jaka Robnik, hraber in pogumen vojak doma iz Luč, ob njegovi strani je bil rojak Albin Breznik iz Luč. Sedaj smo se začeli previdno spuščati preko meje na Koroško. Bili smo v stalni pripravljenosti, da nas sovražnik ne iznenadi.

Povsem enolično pa vendar niso minili dnevi do našega pohoda naprej. Moja in del sosednje straže št. 4 pod poveljstvom podporočnika Čančerja smo skupno patrolirali dne 21. maja po Koroški in se bližali Črni. Pri tem smo zadeli ob močno sovražno predstražo, ki se je vgnezdila s strojnico pri Svelberju pred Črno. Vse telefonske naprave smo naglo prerezali in že se je pričelo težko zaželjeno pokanje na obeh straneh. Sovražna strojnica je takoj stopila v akcijo. Z metanjem ročnih granat skozi okna hiše in s streljanjem iz pušk na sovražnike, ki so pribežali iz hiše, smo postojanko v kratkem boju uničili. Kakor smo pozneje zvedeli od domačinov, je sovražnik imel 4 mrtve in 7 ranjenih, mi pa smo imeli le enega ranjenega, eden naših pa je bil ujet, ko je obležal nezavesten za neko skalo blizu hiše. Ta je pozneje ušel iz ujetništva v Spittal na Čehoslovaško, od tam pa s pomočjo našega konzulata domov v Celje. Velikanski hrušč in več kakor polurno oglušujoče pokanje je medtem že spravilo na noge okrog 150 mož močno sovražno posadko z več strojnicami v Črni, ki je prihajala svojim na pomoč v več strelnih vrstah. Tej veliki premoči smo se seveda umaknili v hribe nazaj proti meji, kamor so nas dalje časa Avstrijci zasledovali in streljali za nami. Ta naš pohod in praksa pri Svelberju nam je prinesla mnogo koristi. Tako smo zvedeli neposredno in z vso zanesljivostjo za moč in stanje sovražnikovih postojank, spoznali vse dohode proti Črni, uničili vse telefonske naprave iz Črne ven proti meji, videli in čitali razne pozive koroške vlade in zvedeli med potjo, da je sovražnik brez živeža, preživlja se le od pri kmetih nasilno odvzete hrane, da izvažajo svinec iz Mežice, Slovence preganjajo in mučijo ter podobno. Ostali dnevi so minili brez posebnih dogodkov, v znamenju priprav za splošen napad in pohod naših čet na Koroško.

Kar smo si že tako srčno želeli, to smo dočakali. Z nepopisno radostjo smo sprejeli 27. maja zvečer povelje za napad in vsa potrebna navodila. Še zadnje priprave, še poslednje inštrukcije, pregled opreme svoje straže, prisrčno slovo od kmeta Prepadnika, pod katerega gostoljubno

streho sem s svojo stražo od 18. maja naprej živel, nato na mejo in naprej preko meje, da dosežemo določeno mesto 28. maja ob 3.30 uri, ko bi se naj s kratko trajajočim, močnim našim topovskim ognjem presenetil sovražnik. Tako naj bi napadli.

Mrzlično razpoloženi in v nestrpnem čakanju na pol četrto uro, smo čepeli na določenih mestih. Na obzorju se je že svitalo, ptički so se preplašeni začeli oglašati, ker smo se plazili skozi goščavo. Pol četrta ura je prišla, grmenje topov od vseh strani, še malo časa in že se je zganila 28. maja 1919 zjutraj vsa naša fronta ob meji Področce preko Dravograda, obstoječa iz štirih napadalnih skupin, ki naj koncentrirano prodirajo proti Celovcu. Naša legija je pripadala Koroškemu odredu in to v sklopu celjskega pešpolka. Pri ofenzivi so sodelovali Srbi, Hrvati in Slovenci, prvič v bratski slogi za skupno domovino. Še isti dan je padla po hudem boju Črna v naše roke. Sovražnik se je spustil z velikimi človeškimi in materialnimi izgubami v divji beg in se oddahnil za malo časa šele onstran Drave.

Celjski pešpolk, na katerega desnem krilu smo bili legionarji, se je posebno odlikoval. Črna je bila strašno razdejana. Cerkveni stolp od koder so po nas Avstrijci streljali, je bil proti vrhu poln lukenj, skoraj podoben situ, prebivalstvo hudo prestrašeno in zbegano. Nekaj ujetnikov in ranjencev smo spravili takoj v ozadje. Naše izgube so bile v primerjavi s sovražnikovimi prav majhne. Padli so štirje naši, od teh tudi Centa Ivan, ki je ležal poleg mene ob obzidju pokopališča in je bil zadet iz cerkvenega stolpa. Vsi štirje so pokopani na pokopališču v Črni. Zvečer tega dne smo se že na celotni fronti pomikali v naglem tempu proti Dravi. V dneh od 29. pa do 31. maja smo zasledovali sovražnika v smeri proti Apačam. Dosegli smo ga 1. junija, kar dve noči že nismo spali in bili sila izmučeni. Naša naloga je bila sedaj preprečiti sovražniku povratek čez Dravo. Zasedli smo črto sv. Marjeta-Trublinje-Kočuha-Zadole. Dne 4. junija je bil odrejen za nas prehod preko Drave. Tega dne opoldne je pričela naša artilerija obstreljevati ves teren na drugi strani Drave. V boj so posegli naši mitraljezi, sovražnik se je spustil v divji beg in ob 16. uri 30 minut smo že prešli Dravo in se spustili v zasledovanje sovražnika ter proti večeru dosegli vrh Medgorja. Prehod čez Dravo je potekal takole. Dne 6. junija opoldan smo že prišli v sestav drugih kolon in zvečer istega dne smo zagledali pred sabo mnogoštevilne luči koroškega glavnega mesta Celovec. Pogled na Celovec nas je docela prevzel. V Celovcu pa se nismo smeli nastaniti po odredbi višjega poveljstva. V neki veliki gostilniški dvorani v predmestju v Vetrinju smo legli silno izmučeni spat in 8. junija je legija sprejela povelje oditi na Vrbsko jezero in se ustaviti v Krivi vrbi. To smo zapustili 13. junija zgodaj zjutraj in se napotili domov v Celje, potem ko so enote koroške vlade položile orožje. Našo dolžnost, ki nam jo je narekovala domovina v kritičnem času, smo opravili. Poveljnik dravske divizijske oblasti nam je poslal poslovilno sporočilo z zahvalo za uspešno delovanje pri osvoboditvi naših koroških bratov s sporočilom, da sprejmejo štirje legionarji odlikovanje za pokazano hrabrost v bojih za Korotan.

Politični dogodki takratnih zadnjih dni pa so nas mlade in navdušene ljudi docela razočarali. Zvedeli smo, da morajo naše čete po odredbi zavezniške komisije zapustiti Celovec, čuli so se že prvi glasovi o plebiscitu na Koroškem. Nesposobni takratni državniki, zlasti slovenski, in zvita diplomatska poteza je izbrisala in uničila vse uspehe fizične in duševne borbe Jugoslovanov za zibel slovenskih pradedov! Živeli pa smo v upanju, da ne za vedno!

Ofenziva je trajala 10 dni, naš odred je prehodil 170 km. Pri ofenzivi je bilo 52 mrtvih in nad 200 ranjenih. Avstrijci so imeli po lastnih poročilih, 180 mrtvih in nad 800 ranjenih."